

Kodėl žmogui svarbi jo kilmė?

Žmogus nuo senų laikų bando surasti būdą, teoriją, padedančią atskleisti jo atsiradimą. Vieniems tai evoliucijos rezultatas, leidžiantis save vadinti „homo sapiens“, kitiems – tai Dievo kūrinys. Ne veltui garsus Nyderlandų dailininkas Jeronimas Boschas triptike „Žemiškųjų malonumų sodas“ žmogų vaizduoja kaip nuodėmingąjį Dievo kūrinių. Rojaus karalystės ištremtasis kuria gyvenimą „sode“ (viduriniojoje triptiko dalyje), telkiasi į bendruomenes, atpažįstamas pagal skirtingus bruožus. Tačiau kaip atpažinti ir išskirti save iš kitų? Galbūt suvokdami savo bendruomenės, tautos atsiradimo, susikūrimo kilmę galime suprasti savo vertę, o migruodami žemiškųjų malonumų sode nepamiršti, kur namai.

Pirmiausia, kilmės suvokimas padeda suprasti savo vertę. Įdomu žinoti, kaip ir pagal kokias savybes žmonės būrėsi drauge, formavo bendruomenes, vėliau tapusias tautomis. Šios informacijos užuomazgų galime atrasti jau ir Renesanso laikų šaltiniuose. Pavyzdžiui, Jono Radvano, garsaus Renesanso epochos kūrėjo, herojinio epo „Radviliada“ autoriaus, kūryboje. Kūrėjas klausia, ar yra dabar toks žmogus, kuris nežino Libono tremties, Palemono didvyriškų žygių. Tai užuomina apie mūsų tautos atsiradimo aplinkybes. Nesvarbu, kad Jonas Radvanas, galėjęs išlikti niekam nežinomam poetu, epą parašo Radvilos Rudojo užsakymu, tačiau palemoniška lietuvių kilmė dažnam atrodanti mitas, yra mūsų tautos pasididžiavimas. Juk turime tai, kas vienija, skiria nuo kitų. Drąsiai kaimynams lenkams, M. K. Sarbievijaus aprašomiems kaip sarmatų tautai*, galime atsikirsti sakydami, kad esame drąsūs ir karingi karžygio Palemono palikuonys. Tam pritaria ir Baroko epochos autorius M. K. Sarbievijus sakydamas, kad esame didžiojo Palemono karalystė turėta („Odė Pauliui Kozlovijui“). Tačiau didi ir garbinga kilmė – tautos atsakomybė. Galbūt šiandien galime pasakyti, kad tokia atsakomybė mums yra per sunki. Net Nerija Putinaitė, garsi Lietuvos rašytoja, politinė veikėja, sako, kad lietuviai tai amžini kankiniai, kuriuos skriaudė lenkai, vokiečiai, rusai. Iš tokios nepalemoniškos lietuvių laikysenos juokėsi ir Marius Ivaškevičius, Lietuvos prozininkas, dramaturgas, kino scenaristas, postmodernistinėje pjesėje „Madagaskaras“. Kūrėjas sako, kad lietuviai kilę iš mistinės Atlantidos, kuri neišlaikiusi jų didybės nuskendo. Juk tai ne kas kita kaip dabartinio lietuvių paveikslas. Garbės ir pasididžiavimo daugiau negu yra vertas. Taigi, žmogui svarbi jo kilmė, kad galėtų įvertinti save, suvoktų, kad ji tai pareiga, kurią privalu vykdyti, neišsižadėti.

Be viso to, kilmė neatsiejama nuo namų. Tik žinodamas savo kilmę žmogus suvokia, kur gera, saugu sugrįžti. Namuose susiformuoja jauno žmogaus vidinis cenzorius, apsprendžiantis moralybes vertybes. Pagal vieną garsiausią psichoanalizės pradininką Zigmundą Froidą namuose ir jų aplinkoje susiformuoja „superego“ („daugiau nei aš“). Tai apima visa tai, ką mes vadiname sąžinės balsu, įrėminančiu mūsų asmenybę ir namuose įgautus teisingumo, etiketo principus. Išsaugoti savo „superego“ buvo itin svarbu Antrojo pasaulinio karo laikmečiu. Dažnas dėl okupacijų ir prievartos palikdavo namus. Ne išimtis ir Antanas Škėma, Lietuvos prozininkas, dramaturgas, išvykęs į JAV. Išgyvenęs mamos šizofrenijos pasireiškimus, atitrūkęs nuo namų kūrėjas parašo autobiografiškumo bruožų turintį romaną „Balta drobulė“. Pagrindinis romano veikėjas Antanas Garšva dirba liftininku, išgyvena egzistencines problemas. Jo dėvima uniforma, baltos pirštinių dengia močiutės dovanotą žiedą, menantį 1864 m. sukilimą, namus, kilmę, tautos istoriją. Atrodo, Antano Garšvos „superego“ „sukoncentruotas“ į žiedą – vienintelį namų prisiminimą. Tačiau, nors ir su žiedu, ilgai išsaugoti vidinį cenzorių, leidžiantį išlaikyti santykį su visuomene, jam nepavyksta. Pasinėręs į vidinį aš („ego“) Antanas Garšva yra įkalintas pražūčiai. Nuolatinis judėjimas aukštyn, žemyn ir lifte sutiktas Rudasis žmogus Antanui Garšvai primena, kad griovelis lūpose po nosimi yra kadaise angelo pirštu išpaustas ženklas, menantis, kad visų namai yra vieni. Jie ten, kur mėlyna, jauku. Grįžtant į šių dienų visuomenę, pasaulį be sienų, atrodo, žmonės

užvaldo „superego“*. Vartotojiškoje visuomenėje žmogus privalo būti sėkmingas, turtingas, todėl vis rečiau atsižvelgiama į dvasines, moralines vertybes. Tokį reiškinį analizuoja režisierius Oskaras Koršunovas spektaklyje „Išvaymas“ pagal Marių Ivaškevičių. Spektaklyje Eglė (aktorė Monika Vaičiulytė) užvaldyta „superego“* negali grįžti namo į savo mylimą Žvėryną, nes jai nepasisėkė būti sėkmingai fotografe. Suprantanti, kad Londone yra nevertinama, kaip eksponatai muziejuje, turintys vertę tik gimtoje vietoje, ji nesugeba peržengti namų aplinkoje suformuoto „superego“. Taigi namai yra kilmės lopšys, jo praradimas sukelia asmenybės destrukciją, apribotą vidinio cenzoriaus.

Apibendrinamas galiu teigti, kad kilmė žmogui svarbi, kad galėtų tinkamai save vertinti, jaustų pagarbą ateities ir praeities kartoms. Be viso to, kilmė primena gimtuosius namus, suformavusius vieną iš asmenybės dalių – „superego“. Tačiau šiandieninis pasaulis nėra uždaras, esame pasaulio žmonės, broliai ir seserys, paženklinėti Dievo, todėl žemė yra mūsų namai, saugantys vietas, kurios itin svarbios mūsų asmenybės vystymuisi. Nors pasaulis platus ir savas, reikia mokėti save įvertinti ir niekada nepamiršti, kad gyvenimas tai kelionė namo.

**Žvaigždute pažymėti nedideli turinio trūkumai.*